

7. Vater Heinz Einführung in die Sprachwissenschaft. München : Wilhelm Fink Verlag, 1996. 285 s.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-311-8-21>

**GENDER ASPECT OF PHONETIC CHARACTERISTICS
OF GERMAN SPONTANEOUS SPEECH**

**ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ФОНЕТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ
НІМЕЦЬКОГО СПОНТАННОГО МОВЛЕННЯ**

Zinchenko O. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Germanic and Finno-Hungarian
Philology
Kyiv National Linguistic University
Kyiv, Ukraine*

Зінченко О. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської
і фіно-угорської філології
Київський національний
лінгвістичний університет
м. Київ, Україна*

Сучасні лінгвістичні розвідки спрямовані на дослідження різних аспектів мовленнєвої діяльності людини. Увага дослідників зосереджена на вивченні різних аспектів структури спонтанного мовлення, а також на факторах, які визначають його продукування. Реалізація непідготовленого мовлення залежить від комунікативної ситуації, соціального статусу співрозмовників, їх ролей [6] і від статі мовців [5].

Специфіку мовлення чоловіків і жінок досліджено на матеріалі російської [3], англійської [7], французької [1], німецької [10] та української мов [2]. Утім результати досліджень фрагментарно описують мовлення чоловіків і жінок на супрасегментному рівні.

Спонтанна комунікація створюється згідно із законами мови, яку використовує мовець [3, 249]. Питання про використання законів мови у спонтанному мовленні чоловіками і жінками залишається багато в чому нерозв'язаним, оскільки більшість досліджень проведені на матеріалі підготовленої комунікації, або не враховувався гендерний чинник.

Дані аудиторського аналізу показали несуттєві відмінності в просодичній організації невідготовленого мовлення німців. А на основі акустичного аналізу визначено певні відмінності у використанні пауз і темпі мовлення чоловіків і жінок.

Серед лінгвістів існує упереджена, експериментально не доведена думка про те, що жінки говорять швидше, ніж чоловіки. Більш об'єктивні дані отримані під час замірів темпу на початку, в середині та наприкінці інтерв'ю для кожного диктора, оскільки на різних етапах інтерв'ю диктори по різному контролюють своє мовлення. Підрахунки кількості складів, вимовлених дикторами за одну хвилину, уможливили визначення середніх показників швидкості артикуляції та передачі повідомлення. Швидкість передачі інформації в німецькому спонтанному мовленні дикторів-чоловіків є дещо меншою за відповідну швидкість невідготовленого мовлення дикторів-жінок (чоловіки в середньому вимовляють 250 складів за хвилину, а жінки 265 складів). Натомість швидкість артикуляції визначається дещо більшими показниками в спонтанному мовленні чоловіків (чоловіки вимовляють десь 350 складів за хвилину, а диктори-жінки лише 330 складів).

Більш швидко артикуляцію чоловіків підтверджено під час аудитивного аналізу німецького спонтанного мовлення. Сегментування аудиторями імпровізованого мовлення німців на фонетичні слова (ФС) підтвердило тенденцію до вимови чоловіками більшої кількості складів, об'єднаних одним наголосом. В мовленні жінок зафіксовано багатоскладові ФС, утворені з п'яти і більше складів, але таких слів набагато менше, ніж у мовленні чоловіків. У мовленні дикторів-чоловіків превалюють чотирискладові ФС (19%) (*und_ich_kann_mich_nicht_gewöhnen*), а найчастотнішими в мовленні дикторів-жінок (20%) є трискладові ритмогрупи (*lieben_kann, an_den_See*). Оскільки чоловіки продукують довші акцентні групи, ніж жінки, то і швидкість артикуляції у них більша.

Під час експерименту визначено періодичність реалізації словесних наголосів і найчастіше міжнаголошені інтервали в усному мовленні німців. За результатами статистичного аналізу спонтанне мовлення чоловіків характеризується більшим квадратичним відхиленням періодичності словесних наголосів ($\sigma = 2,3$), ніж спонтанне мовлення жінок ($\sigma = 1,7$). Менший показник квадратичного відхилення періодичності словесних наголосів свідчить про більшу ритмічність жіночого і меншу ритмічність чоловічого мовлення.

Мовленню чоловіків притаманні довші ФС, ніж мовленню жінок. Саме тому інтервали між двома найближчими наголошеними складами

довші в мовленні дикторів-чоловіків. Оскільки жінки на відміну від чоловіків частіше наголошують слова, то ймовірність акцентуації найближчого складу в імпровізованому мовленні жінок вища (акцентуація складу відбувається через 2 або 3 ненаголошені склади).

Коротші інтервали між двома наголошеними складами властиві більшою мірою мовленню дикторів-жінок. Найчастотнішим міжнаголошеним інтервалом у жіночому мовленні є один склад, а в чоловічому – два або три ненаголошені склади. Нетривалі інтервали між наголошеними складами та наявність коротких ритмогруп у мовленні жінок свідчать про більш повільний темп мовлення жінок.

Темп мовлення дикторів-чоловіків іноді сприймається аудиторями як повільніший порівняно з темпом мовлення жінок. Цей факт пояснюють більш частотною паузацією у мовленні жінок. Диктори чоловічої статі використовують паузи із середньою тривалістю 0,730 мс, а диктори жіночої статі – паузи із середньою тривалістю 0,600 мс. Статистично опрацьовані дані акустичного аналізу дали змогу визначити коефіцієнт паузації у спонтанному мовленні німців. Непідготовлене мовлення дикторів-чоловіків характеризується показником коефіцієнта паузації 1,3, а дикторів-жінок 1,2. Результати статистичного опрацювання даних засвідчили, що кількість і тривалість пауз у німецькому непідготовленому мовленні чоловіків незначною мірою перевищує кількість і тривалість пауз у мовленні жінок. Утім загальна тривалість пауз у мовленні дикторів-жінок є дещо меншою, ніж у мовленні дикторів-чоловіків, тому й темп мовлення жінок дещо швидший. Проте дані акустичного та статистичного аналізів засвідчили статистично несуттєві розбіжності варіативності темпу спонтанного мовлення представників протилежних статей.

Відмінності темпу мовлення не є смислорозрізнявальними, але вони разом із паузами відіграють велику роль під час спілкування, організовуючи його. Паузи і темп полегшують сприйняття усного мовлення і забезпечують повноцінну передачу й осмислення змісту висловлювання.

Специфічним феноменом спонтанного мовлення німців є велика кількість заповнених пауз хезитацій. Паузи хезитації є звучанням, що заповнює паузу між синтагмами, або у середині синтагми, коли диктор підбирає необхідне слово для подальшої комунікації. [4, с. 227]. Паузи хезитації використовуються й для уточнення незрозумілого змісту частини висловлювання [9, с. 238].

Згідно з результатами проведеного експерименту, диктори обох статей використовують у німецькому спонтанному мовленні заповнені

паузи хезитації. Німці заповнюють паузи хезитації переважно вокалізаціями, асемантичним подовженням останнього передпаузального голосного чи приголосного, метатекстовими коментарями (*ich hoffe, ich bin der Meinung, so meine ich*) або різними повторами. Заповнені вокалізаціями паузи вагання (*ähm, ähh*) зафіксовані в мовленні дикторів обох статей, але найчастіше їх використовують чоловіки. Окрім вокалізацій паузи вагання заповнюють й іншими звуками: напр. *hm, pf-f, m-m*, що також притаманно більш чоловічій непідготовленій комунікації. Асемантичне подовження останнього передпаузального голосного чи приголосного частіше застосовують під час спілкування жінки. Мовлення чоловіків вирізняється також великою кількістю повторів, які виконують роль пауз хезитацій під час ухвалення рішень семантичного та смислового характеру і впливають на формування синтаксичного каркасу висловлення. Паузи хезитації, заповнені метатекстовими коментарями, превалюють в мовленні чоловіків. Таким чином, диктори-чоловіки частіше вживають заповнені, а диктори-жінки – незаповнені паузи вагання.

Аналіз спонтанного мовлення німців засвідчив відмінності у використанні психологічних пауз, під якими розуміють навмисну зупинку у мовленні з метою привернути увагу співрозмовника до повідомлення. Кількість таких пауз і в чоловічому, і в жіночому мовленні майже однакова, але їхня локалізація різниться. Чоловіки вживають психологічні паузи перед виділенням словом або групою слів (найчастіше в ремі). Для жінок більш характерна локалізація аналогічних пауз після слова, яке вони виділяють. Психологічні паузи притаманні виразному або емоційному мовленню, тому можна охарактеризувати мовлення дикторів-чоловіків як більш виразне, а мовлення жінок – як більш емоційне.

Відповідно до результатів експерименту, спостерігається сповільнення темпу в ремі і прискорення темпу в темі висловлювань. Ця риса притаманна мовленню дикторів обох статей. Головною причиною зміни швидкості темпу мовлення є оцінка мовцем актуальності інформації, ступеня інформативності повідомлення. Диктори витрачають більше часу на повідомлення нового, важливого, цінного, актуального, і менше часу на те, що є менш цінним і вже відомим [8, с. 48].

Література:

1. Бакушева Е. М. Социолінгвістический анализ речевого поведения мужчин и женщин : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.05. Москва, 1995. 193 с.
2. Вакуленко М. О. Інваріантні акустичні характеристики українських голосних звуків. *Науковий вісник. Серія : Романо-слов'янський дискурс*. Чернівці, 2009. Вип. 484. С. 130–139.
3. Земская Е. А. Язык как деятельность. Морфема. Слово. Речь. Москва, 2004. 688 с.
4. Зиндер Л. Р. Общая фонетика : учебное пособие. Москва, 1979. 312 с.
5. Мартинюк А. П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків, 2004. 292 с.
6. Петренко А. Д. Zusammenwirken von sozialen, situativen und sprachlichen Strukturen der gegenwärtigen deutschen Sprache. *Культура народов Причерноморья*. 2004. № 55, Т. 1. С. 12–20.
7. Петренко І. В. Лінгвоакустичні характеристики паузації в сучасному англomовному лекційному дискурсі (експериментально-фонетичне дослідження чоловічого та жіночого мовлення в дидактичній сфері) : дис. ... канд. філол. наук 10.02.04. Київ, 2000. 210 с.
8. Светозарова Н. Д. Интонационная система русского языка. Ленинград, 1982. 175 с.
9. Стеріополо О. І. Теоретичні засади фонетики німецької мови. Вінниця, 2004. 320 с.
10. Sendlmeier Walter F. Seebode Julia. Formantkarten des deutschen Vokalsystems URL: http://www.kw.tuberlin.de/fileadmin/a01311100/Formantkarten_des_deutschen_Vokalsystems_01pdf